

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Aarrevaara, Timo; Saarinen, Taina

Title: Kilpailun ja kilvoittelun lataukset korkeakoulutuksessa

Year: 2009

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat ja Koulutuksen tutkimuslaitos

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Aarrevaara, T., & Saarinen, T. (2009). Kilpailun ja kilvoittelun lataukset korkeakoulutuksessa. In T. Aarrevaara, & T. Saarinen (Eds.), *Kilvoittelusta kilpailuun? : artikkelikokoelma Korkeakoulututkimuksen juhlasymposiumista 25.-26.8.2008* (pp. 7-17). Koulutuksen tutkimuslaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3530-6>

Kilpailun ja kilvoittelun lataukset korkeakoulutuksessa

Korkeakoulututkimuksen juhlasymposiumin 2008 teema ”Kilvoittelusta kilpailuun?” esittää kysymyksen siitä, onko akateemisessa maailmassa tapahtunut siirtymä sinnikkääseen ponnisteluun perustuvasta kilvoittelusta kohti voittoon ja muiden ohittamiseen perustuvaa kilpailua (Suomen kielen perussanakirja 2004). Samalla kysymys sisältää implisiittisen oletuksen siitä, että kilvoittelu ja kilpailu ovat jotenkin olemassa olevia ilmiöitä korkeakoulutuksessa. Arkikokemuksemme korkeakoulutuksen parissa työskentelevinä viittaisi siihen, että kilpailu on pinnalla nykyisessä korkeakoulupolitiikassa. Tämän kirjan artikkelit valottavat omalla tavallaan symposiumin teemaa: mitä latauksia ”kilpailu” ja ”kilvoittelu” saavat – jos saavat – korkeakoulupolitiikassa, korkeakoulupedagogiikassa sekä opiskeluvirtojen pyörteissä.

Asiasanat: kilpailu, säännöt, korkeakoulupolitiikka, korkeakoulutus

Kilvoittelu akateemisen ja sivistyksellisen tradition perustana

Kilpailua voi lähtökohtaisesti esiintyä vain, jos eri toimijoilla on mahdollisuus menestyä. Siksi kilpailulla on oltava kohde ja pelisäännöt, jotka estävät mielivallan. Jos näitä ei ole, vain vahvin voittaa ja uuden tiedon kehittyminen jää todennäköisesti toteutumatta. Akateeminen yhteisö ei ole kilpailun arenana ongelmaton. Kilpailun sääntöjen tulisi korkeakouluissa taata paljon sellaistaikin, mikä ei suoraan

liity kilpailun prosessiin tai lopputulokseen vaan akateemisiin arvoihin. Kilpailun tulisi mahdollistaa tasa-arvon toteutuminen ja tieteen vapaus. Toisaalta korkeakouluinstituutioiden kilpailua mahdollistavat mekanismit ovat myös taloudellisia ja toiminnallisia sitoumuksia, joiden toteutuminen ei ole välttämättä lainkaan sidoksissa akateemisten arvojen toteutumiseen. Akateemisten alojen kannalta kilpailun pelisääntöjen tulisi mahdollistaa korkeakouluissa luontainen vuorovaikutus sekä työnjaon toteuttaminen tieteenalojen, rakenteiden ja yksilöiden välillä.

Korkeakoulutusta koskevassa keskustelussa huoli kansainvälisen kilpailukyvyn kasvusta on ilmeinen, mutta se koskee korkeakouluinstituutioita ja niiden toimijoita varsin eri tavoin (Maassen & Olsen 2007, 14). Vakiintuneille toimijoille kansallisen kontekstin syrjäytyminen kansainvälisellä on voinut merkitä aseman heikkenemistä, uusille toimijoille taas mahdollisuutta kilpailla resursseista periaatteessa tasaveroisesti kaikkien toimijoiden välillä. Kansainvälinen kilpailu on kuitenkin merkinnyt Suomessa korostetusti eurooppalaista näkökulmaa, joka kilpailukyvyssä on jäänyt USA:n ja Australian korkeakoulujärjestelmien taakse, oli kyse sitten opiskelijamäärästä, opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden kansainvälisestä liikkuvuudesta tai kansainvälistä ranking-listoista. Myös Australia sekä Aasia, ennen kaikkea Kiina ja Japani, ovat saavuttaneet eurooppalaisten yliopistojen etumatkaa. Tämä on edistänyt kilpailun elementin vahvistumista myös eurooppalaisissa yliopistoissa.

2000-luvun korkeakoulutuksen trendi on ollut korkeakouluissa tapahtuvan tutkimuksen ja opetuksen kasvu. Trendi on kansainvälinen ja koskee Suomeakin varsin vahvasti. Se on merkinnyt markkinoiden merkityksen korostumista ja korkeakouluinstituutioiden vahvistuvaa vastuuta omista toimintaedellytyksistään. Korkeakouluissa sekä yliopistoissa työskentelevä akateeminen professio kohta yhteiskunnan suostuttelun kilpailun alueille ainakin kolmella teemalla. Nämä ovat relevanssi, kansainvälistyminen ja johtaminen (Kogan & Teichler 2007, 10–11). Relevanssin vaatimus tuotetulle tiedolle ja sen soveltamiselle ei välttämättä synny tieteenalojen omista lähtökohdista. Yhteiskunnan vaatimukset korkeakoulutuksen tuottamille vaikutukselle ovat kasvaneet, mutta yliopistot ovat harvoin areenoja nopeasti osoitettavalle relevanssille. Tutkimuksen ja opetuksen hyödynnettävyys on noussut alueeksi, jolla korkeakouluinstituutiot sekä yksittäiset tutkijat ja opettajat voivat kilpailla.

Toinen Koganin ja Teichlerin esille ottama teema on kansainvälistyminen, joka syrjäyttää perinteisiä kansallisia ja sosio-ekonomisia olosuhteita. Korkeakouluinstituutioilta odotetaan kykyä tunnistaa kansainvälisiä trendejä sekä hyödyntää niihin

liittyvää tiedontuotantoa ja informaatiovirtoja. Suomalaiseen korkeakoulujen ohjaukseen on rakennettu varsin paljon mekanismeja, joilla tutkijoita ja opettajia ohjataan reagoimaan trendeihin. On luonnollista, että trendeihin tarttumisesta palkitaan jos tarkoituksena on ohjata korkeakouluja reagoimaan yhteiskunnan osoittamiin tiedontuotannon ja koulutuksen tarpeisiin. Kansallisten ohjelmien ja rahoituksen avulla trendeihin tarttuminen muodostaa myös alueen, jolla oikeudenmukainen kilpailu resursseista on mahdollista.

Kolmas alue on johtaminen, jonka avulla työn edellytykset ja työnjako määrittyvät. Johtamisen avulla korkeakoulu yhteisöt voivat luoda mahdollisuuksia reagoida ympäröivän yhteiskunnan vaatimuksiin. Toisaalta johtaminen voi muodostua kilpailutekijäksi, jolla tutkimuksen ja opetuksen mahdollisuuksia voidaan ylläpitää ja parantaa hyvin erilaisilla ratkaisuilla. Johtaminen on kilpailun alue, joka voi taata tai estää korkeakouluinstituutioiden menestymisen.

Suomessa on seurattu saksankielisen yliopistokulttuurin perinnettä, jossa tiede ja opetus on lähtökohtaisesti vapaata rahoittajan ohjauksesta. Tässä lähtökohdassa kilpailu muilla kuin akateemisen kilvoittelun tekijöillä voi näyttäytyä korkeakoulujen itsemääräämisoikeuden rajoittamisena. Toisaalta yhteiskunta on muuttunut ympärillä, eikä laajentunut korkeakoululaitos voi pysyä erillisenä saarekkeena yhteiskunnan kehityksestä. Opetusministeriön tutkijanuratyöryhmän (OPM 2007) mukaan ongelmia tutkijan työuralle aiheuttavat tutkijoiden heikko mahdollisuus liikkuvuuteen sekä ulkopuolisen tutkimusrahoituksen ja urakehityksen yhdistäminen. Tutkimuksen ja opetuksen työssä jättäytyminen vain akateemisen kilvoittelun alueelle voi merkitä marginalisoitumista vain oman tieteenalan kannalta relevantin tiedon tuottamiseen ja rajoitettua kykyä siirtyä työmarkkinoilla korkeakoululaitoksen ulkopuolelle.

Donald Light (1974) on korostanut, että akateeminen professio muodostaa yliopistoissa vahvan yhteisön, joka vaikuttaa keskeisesti rekrytointeihin akateemisiin tehtäviin ja niihin valittavien kouluttamiseen, arvioi jäsentensä kelpoisuutta, on vastuussa työn laadusta, omaa korkean arvostuksen ja perustaa toimintansa monimutkaiseen tiedon järjestykseen. Tämän toteutuminen edellyttää akateemisten alojen sisällä melko yhdenmukaista toimintakulttuuria, koska akateemisilla askelmilla ei käytännössä edetä ilman alan yhdenmukaistavaa toimintatapaa. Kyse on David Dillin (1982) tarkoittamasta itseään täydentävän instituution piirteistä. Kilvoittelu näyttäisikin olevan Tony Becherin ja Paul Trowlerin (2001) tarkoittamalla tavalla tieteenalakohtaista. Tieteenalojen sisällä pelataan kunkin alan sosiaalisten

sääntöjen rajoissa sekä oman itsensä kanssa kilvoitellen että muita vastaan kilpaillen. Kilvoittelu ei näytä liittyvän ensisijaisesti rakenteisiin ja virkoihin vaan akateemiselle professionille ominaisiin toimintatapoihin. Ongelmana on, ettei tämä kilvoittelu näy suoraan korkeakoulupoliittisen kilpailun kentällä. Kilvoittelu ja kilpailu eivät koh-
taa, jos sekä pelikenttä että säännöt eroavat toisistaan. Korkeakoulut ovat lunastaneet yhteiskunnassa julkisen hyväksynnän hoitamalla tehtävänsä tunnustetusti.

Kilpailu akateemisen edistyksen ja taloudellisen hyvinvoinnin toteuttajana

Suomalaisessa hyvinvointiajattelussa valtion suora ohjaus on näyttäytynyt selkeänä toimintamallina, joka sopii laajasti eri osapuolille. Korkeakoulut ovat palvelleet yhteiskuntaa valtion kautta muodostaen orgaanisen kokonaisuuden. Onhan esimerkiksi nykyisessä yliopistolaissa sekä luonnoksessa uudeksi yliopistolaiksi (14.8.2008, 2 §) yliopistojen tehtäväksi määritelty vapaan tutkimuksen sekä tie-
teellisen ja taiteellisen sivistyksen edistäminen, tutkimukseen perustuvan ylimmän opetuksen antaminen sekä opiskelijoiden kasvattaminen palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Yliopistoille on näitä tehtäviä hoitaessa määritelty tavoite toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

1980-luvulta alkanut suomalaisen yhteiskunnan muutos heijastui valtion tahtona arvioida kaikkea julkista toimintaa, ja orgaaninen yhteys valtion ja korkeakoulujen välillä alkoi heikentyä. Suomalaiselle korkeakoulujärjestelmälle alkoi syntyä kilpailukyvyyn vaatimus, joka aiemmin oli yhdistetty teollisuuteen ja julkisen hallinnon rakenteisiin. Laajentuvaan korkeakoulutukseen kohdistuivat eurooppalaisen trendin mukaiset vaatimukset, joita voidaan kuvata käsitteillä kilpailu, tehokkuus ja yrittäjäyys (Neave 2000, 18). Modernissa yhteiskunnassa kilpailun avulla on mahdollista muuttaa toimijoiden asemaa yhteiskunnassa, ja siten kilpailu on korkeakoulujärjestelmissä välttämätön elementti. Tämä näkyy selvästi akateemisessa imussa, joka mahdollistaa samanaikaisesti koulutuksen laajuuden ja laadunvarmistuksen ratkaisemisen korkeakouluinstituutioiden kilpailun avulla. Kilpailun hyödyt eivät siten ole välttämättä taloudellisia vaan toiminnallisia, ja hyödyt voivat jakautua laajalti parempana laatuna, arvostettuina tutkintoina tai korkeakoulujen parantuneena asemana toimia yhteistyökumppanina tutkimuksen ja koulutuksen alueilla.

Eurooppalaisen korkeakoulualan (EHEA) ja tutkimusalueen (ERA) toteutuminen merkitsee kansallisiin korkeakoulujärjestelmiin kohdistuvia kasvavia kilpailukyvyyn vaatimuksia. Suomalaisten korkeakoulujen intressissä on, että niiden olosuhteet ja kilpailun pelisäännöt ovat jokseenkin samanlaiset kuin muualla Euroopassa. Siten suomalaiset korkeakoulut säilyvät haluttuina partnereina tutkimuksessa ja koulutuksessa sekä suosittuna kansainvälisen liikkuvuuden kohteena. Käsitys hyvästä hallinnosta 2000-luvun eurooppalaisessa kontekstissa poikkeaa oleellisesti hyvinvointiparadigmasta. 2000-luvun suomalaiset yliopistot hakevat kilpailuetua erikoistumalla, tuottamalla hyödyllisiä sidosryhmäsuhteita ja tuomalla selkeästi esille strategiansa. Tavoitteena on tällöin kilpailuedun avulla saavutettava akateemisen vapauden ja institutionaalisen autonomian tukeminen.

Koulutuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2007–2012 kilvoittelun näkökulmat eivät näy. ”Kilpailu” sen sijaan mainitaan 16 kertaa erityisesti ”kansainvälisen kilpailukyvyyn” tehostamisen, sopeutumisen, menestymisen ja turvaamisen näkökulmissa. Kyse on nimenomaan yliopistojärjestelmän kansainvälisestä kilpailukyvyistä; viittaukset tutkimusrahoituksesta kilpailuun taas liikkuvat ehkä yllättävästi kotimaisilla kentillä. Korkeakoulutuksen kansainvälistymisstrategiassa kansainvälinen näkökulma on luonnollisesti myös etusijalla. Kyseessä ei strategialuonnoksessa kuitenkaan ole taloudellinen kilpailu, vaan tutkimuksellinen ja ”yleinen”, määrittelemätön kilpailu. Kiinnostavaa on, mitä tämä tarkemmin määrittelemätön, itsestään selvänä pidetty kilpailu pitää sisällään. Kansainvälistymisstrategiassa keskeisellä sijalla on myös ajatus kansallisista korkeakoulujärjestelmistä kilpailemassa osajista kansainvälisillä markkinoilla. Kilvoittelu ei tässäkään aineistossa näy. Näyttää siltä, että kilvoittelu ja kilpailu eivät kohtaa toisiaan korkeakoulupolitiikan kentällä.

Kilpailuedun hankkiminen voi olla korkeakoululle mahdollista kohdistamalla koulutus rajoitetuille kohderyhmille ja luomalla resurssit tehtävän toteuttamiseksi. Tämän toteutuminen korkeakoulutasoisin omin päätöksin on vaikeaa, koska se edellyttäisi toiminnan fokusoimista strategisin päätöksin ja siten tieteenalakohtaisten kilpailusääntöjen ylittämistä. Kyse ei ole akateemisen kapitalismin hengessä toteutetuista toimintamalleista, vaan syvällisestä korkeakoulujen kulttuurin muutoksesta, jossa korkeakouluinstituutioiden toimintatavat lähenevät yhteiskunnassa esillä olevia toimintatapoja. Burton Clarkiin (1998) yhdistetty yrittäjähenkisen yliopiston idea tuo esille myös sosiaalisia ja taloudellisia innovaatioita edistävät lähtökohdat, kuten institutionaalinen arvostus, taloudelliset resurssit, ja eettisesti kestävä toimintamalli.

Yliopistoille on toki mahdollista pysyä erillään yhteiskunnan kehityksestä ja voimistuvista relevanssin vaatimuksista, ja välttyä vastaamasta esille tuleviin tarpeisiin kattavasti. Huomio voi olla kilvoitteluun perustuvassa tieteenalojen sisäisessä kehityksessä, ja silti korkeakoulutukselle asetetut keskeiset tehtävät voivat tulla hoidetuksi menestyksellisesti ilman vahvaa parlamentaarista tai hallinnolliseen hierarkiaan perustuvaa ohjausta. Tällainen Ruususen uni ei kuitenkaan ole mahdollinen, jos tavoitteena on tiivis yhteys yhteiskuntaan ja sen pelisääntöjen mukaan toimiminen. Rothblattin (1997) ajatusta seuraten tiiviistä yhteiskunnan tarpeisiin vastaamisesta voi olla seurauksena korkeakoulujen ikuinen rauhattomuus, mikä näkyy valintojen tekemisenä tieteen ja yhteiskunnan hyväksynnän välillä. Myös tästä on kysymys kilvoittelun ja kilpailun välillä. Kilvoittelu voi toteutua tieteenalojen omien pelisääntöjen perusteella, mutta kilpailussa korkeakoulut altistuvat yleisemmille laatuja ja toimintaprosesseja määrittäville toimintatavoille.

Kilpailun ja kilvoittelun teemat tämän kokoelman artikkeleissa

Tämän kokoelman artikkelit hakeutuivat luontevasti kolmeen alalukuun, joista ensimmäinen käsittelee kilpailun ja kilvoittelun elementtejä korkeakoulupolitiikassa. Toisen luvun teemana ovat kilpailun ja kilvoittelun elementit korkeakoulupedagogiikassa ja kolmas luku avaa kilpailun ja kilvoittelun elementtejä opiskelijavirtojen liikkeissä.

Artikkeleissa näkyy sama ilmiö, jota problematisoimme jo edellä: kilpailu on nykyisellään korkeakoulupolitiikan ilmiö. Kilvoittelu puolestaan liittyy sellaisiin akateemisen elämän ja yhteisön toimiin, joita tarkastelevia artikkeleja ei tähän kokoelmaan edes tarjottu. 2000-luvun akateemisten yhteisöjen kilvoittelua koskeva keskustelu odottaa siten mahdollisuutta tullakseen käsitellyksi korkeakoulututkimuksen piirissä. Artikkelien painopiste on siis selkeästi kilpailun tematiikassa, ja vielä siten, että kilpailun käsitteistöä pohditaan selkeästi enemmän korkeakoulupolitiikan teksteissä kuin korkeakoulupedagogiikan tai opiskelijavirtojen teemoja käsittelevissä teksteissä.

Rosemary Deem jäsentää artikkelissaan *Kilpaillako vai eikö kilpailla? 2000-luvun yliopistot valintojen edessä* niitä tekijöitä, jotka ovat johtaneet korkeakoulut kiihtyvään kilpailun kierteeseen. Julkisin varoin rahoitettu korkeakoulutus on kasvanut viime

vuosikymmeninä rajusti, ja samanaikaisesti myös yksityinen korkeakoulusektori on löytänyt markkinarakonsa korkeakoulutuksen kentällä. Tämän seurauksena korkeakoulutus on alettu enenevästi nähdä markkinahyödykkeenä. Yksilöiden kilpailu akateemisen habituksen metsästyksessä on jo itsestäänselvyys, kun taas yliopistot ja korkeakoulut joutuvat ottamaan kantaa siihen, kilpaillako sijoituksista kansainvälisillä ranking-listoilla, asiakasorientoituneiden opiskelijoiden suosiosta, vai tutkimuksen ja opetuksen kaksoishaasteissa. Vaikka kilpailu onkin syvällä akateemisen elämän luonteessa, Deem väittää kuitenkin, että tutkijat voivat itse vaikuttaa kilpailullisuuden painoarvoon ymmärtämällä ja kontrolloimalla paremmin omaa käyttäytymistään ja toimintaansa ohjaavia arvoja.

Steve Fuller korostaa artikkelissaan *Autonomian hinta? Julkisen ja yksityisen sektorin korkeakoulujen ratkaisut koulutuksen taloustieteessä*, että tiedeyhteisön tehtävistä tiedon luomista ja levittämistä pidetään laajasti itsestäänselvytenä. Käytännössä yliopistot yrittävät kuitenkin legitimoida olemassaoloaan lyhytaikaisilla hyödyillä, joihin yhteiskunnassa on kysyntää. Tässä kilpailussa luonnontieteet ovat saavuttaneet menestystä jäljittelemällä teollisuudelle ominaisia tuottavuuden toteutusta. Yliopistolaitoksen vahvuudet ovat kuitenkin traditioissa, jotka mahdollistavat hyödyn syntymisen laajasti ja sitomatta sitä tiedon tuottajin tai resurssien luojiin. Fuller esittelee artikkelissaan ajatuksen loputtomasti jakautuvasta ”anna hyvän kiertää” -periaatteesta, joka voi kerrannaisvaikutuksineen olla se laajemmin korkeakoulutuksen pysyvyyttä varmistava tekijä, kuin lyhytaikainen hyödyn tavoittelu. Hyötyjen kohdistuminen välillisesti ja ennustamattomasti oikeuttaa korkeakouluja keräämään resurssejaan pyyteettömmin lahjoituksin ja vaikeasti mitattavin henkisin panostuksin.

Jarkko Tirronen ja Jussi Kivistö tarkastelevat artikkelissaan *Uusi hyödyn aika-kausi ja yliopiston kolmas tie* yliopistojen ja muun yhteiskunnan suhdetta, sekä sitä, missä määrin tämä suhde on tai ei ole muuttumassa. Heidän artikkelissaan kilpailu näyttää lähinnä modernin tiedeyliopiston kilpailukyknä, ”uuden hyödyn aikakauden” yliopiston toiminnan määrittäjänä. Myös modernin yliopiston tavoitteena on tieteellisesti pätevä tieto joka syntyy tieteen oman normiston sääntelemänä. Kirjoittajat kuvaavat modernia tiedeyliopistoa akateemisten, markkinavetoisten ja julkisohjautuvien arvojen ja tarpeiden risteymänä, jossa elinkeinoelämä, valtio ja muut intressitahot ovat jatkuvasti läsnä. Yliopistojen autonomia kiteytyy tällöin akateemisen vapauden ja riippumattoman rahoituksen toteutumiseen.

Terhi Nokkala tarkastelee artikkelissaan *Kilpailukykydiskurssi korkeakoulutuksen kansainvälistymispolitiikassa* kilpailukykyä korkeakoulupolitiikan ja erityisesti glo-

baalin markkinatalouden sekä kilpailullisen tietoyhteiskunnan viitekehyksessä. Kansainvälinen kilpailukyky näyttäytyy Nokkalan artikkelissa korkeakoulutuksen kansainvälistymispolitiikan ytimenä ja laajemminkin korkeakoulupolitiikkaa määrittelevänä diskurssina. Kilpailukyky esiintyy korkeakoulupuheessa erityisesti kansallisen tai alueellisen korkeakoulutuksen kansainvälisenä vetovoimana. Diskurssin vaihtoehdottomuus luo vaatimuksen aktiivisesta, joustavasta, kilpailullisesta, kansainvälisestä ja jatkuvasti uutta oppimaan taipuvasta moniosaajasta ja huippusuorittajasta. Kirjoittaja painottaakin korkeakoulututkijoiden vastuuta etsiä vaihtoehtoja tälle dominoivalle diskurssille.

Sakari Aholan artikkelissa *”Johan on markkinat” – eli pitäisikö rankinglistat rankata?* käsitellään kilpailua nimenomaan toisten ohittamisen ja kilpailun voittamisen – ja häviämisen – merkityksessä. Yliopistot kilpailevat paikasta rankinglistoilla, voitoista ja tappioista, voittajien selviytyessä hengissä lähestulkoon sosiaalidarvinistisessa hengessä. Kirjoittaja ei analysoi yksittäisiä mittareita vaan rankingjärjestyksien muotoutumista. Artikkelikiinnittää huomiota myös yliopistojen rankkausten käyttökelpoisuuteen eri maissa. Rankinglistoja laaditaan niiden ongelmista huolimatta, koska kilpailu kuuluu ihmisluontoon. Silti rankkausten arviointi on kirjoittajan mukaan mahdollista jättää akateemisen yhteisön harjoittaman normaalin tieteellisen keskustelun ja arvioinnin piiriin.

Heli I. Koskisen artikkeli *Eläinlääketieteen kentän rajat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä* puolestaan tarkastelee kilpailua yhden tieteenalan ilmiönä sekä tieteenalan sisäisenä, tieteenalojen välisenä että eri koulutustasojen välisenä taisteluna asemista ja resursseista. Artikkelin aineistona ovat eläinlääketieteellisen koulutuksen, agrologikoulutuksen ja eläinlääkärikoulutuksen opetussuunnitelmat, joista etsitään rakenteellisia yhteneväisyyksiä opettavien asiasisältöjen jäsenyystapojen sekä tavoitteiden, toteutuksen ja arvioinnin samankaltaisuuksien osalta. Opetussuunnitelmat muuttuvat samojen yhteiskunnallisten muutosten seurauksena, joilla muuttuu myös eläinlääkäriopiskelijoiden suhde omaan ammattiinsa. Onko samanaikainen menestyminen kilpailun eri kentillä ylipäättään mahdollista? Artikkelikiinnittää kilpailua työelämän vaatimusten muutosten arvaamattomuuden näkökulmasta.

Anneli Sarja ja **Sirpa Janhonen** analysoivat artikkelissaan *Kilpailun luomat jännitteet ja siirtymät ammattikorkeakoulun opetussuunnitelman kehittämistyössä* ikäluokkien pienenemisen aiheuttamaa oppilaitosten välistä kilpailua opiskelijoista, ja tämän kilpailun heijastumia oppilaitosten opetussuunnitelmatyössä. Kilpailu synnyttää oppilaitoksissa tarvetta erottautua muista. Toiminnan teoriaan perustuva tutkimus

tuo esille erilaisia jännitteitä, jotka vaikeuttivat oppilaitoksen kehittämistä ja opiskelijoiden osallistumista. Kirjoittajat tuovat esille myös dialogisten oppimisfoorumien näkökulman, jotka voivat luoda vaihtoehtoja kilvoittelulle ja kilpailulle. Työelämän, koulutuksen ja tutkimuksen rajavyöhykkeellä liikkuvassa kehittämistyössä tarvitaan sellaisia oppimistiloja, joissa erilaiset käytänteet ovat sallittuja. Ratkaisevaksi kehittämistyössä osoittautuivat rajanylittäjäpersoonat, jotka olivat valmiita kyseenalaistamaan erilaisia toimintakäytänteitä.

Irma Kakkuri tarkastelee artikkelissaan *Yliopiston ja yliopisto-opiskelijan lukemisvaikeuspuheen arkeologinen analyysi* diskursiivisiin käytäntöihin ja puhetapojen säännönmukaisuuksiin kätkeytyviä tiedon rakenteita ja lukemisvaikeuden kohteen ilmaantumisen esiintymispintoja foucaultilaisista lähtökohdista. Lukemisen vaikeudet hidastavat opiskelua ja haastavat kilpailuun perustuvassa yliopistossa ”hyvän opiskelijan” identiteettiä. Jyväskylän yliopiston asiantuntijoiden ja opiskelijoiden lukemisvaikeuspuheen analyysissä paljastuu jännite, joka purkautuu pedagogiikan, mittaamisen ja tutkinnon polkuina. Näistä jännitteistä Kakkuri johtaa erilaisia pedagogisia kehittämisvaihtoehtoja, joiden toteutus riippuu siitä, minkä polun yliopisto haluaa valita.

Satu Merenluoto tuo artikkelissaan *Nuori ja nopea valmistuja – Mitä me etsimme ja mitä saamme* esille opintojen kestoon ja valmistuneiden ikään liittyviä tekijöitä kulttuuripääoman kontekstissa. Kirjoittaja kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa korkeakouluista valmistuvat ovat keskimäärin kaksi vuotta vanhempia kuin OECD-maissa keskimäärin, ja heidän työuransakin on vastaavasti lyhyempi. Artikkelin mielenkiintoinen kysymys on, mihin kilpailu nuoresta ja nopeasta valmistujasta johtaa? Kyse on siitä, millaisia kilpailuasetelmia opiskelijoille voidaan tuottaa. Suomalaisen korkeakoulujärjestelmän vahvuutena on pidetty tasa-arvon toteutumista, mutta nuoriin ja nopeisiin valmistujiin panostaminen voi muuttaa tätä lähtökohtaa. Eri edellytykset suosivat eri opiskelijoita, jolloin kyse on pohjimmiltaan siitä, minkälaisen opiskelijoiden halutaan menestyvän opinnoissaan.

Visa Tuominen, Juhani Rautopuro ja Antero Puhakka tarkastelevat artikkelissaan *Varhainen mato linnun nappaa? Opiskeluajan yhteys vastavalmistuneiden maistereiden työmarkkinatilanteeseen* toisen syklin tutkintoa ja siihen käytettyä aikaa suhteessa työmarkkinatilanteeseen. Taustalla ovat sekä Suomessa että maailmalla esiin nousseet vaatimukset joustavan ja uusiutumiskykyisen työvoiman tuottaminen viime kädessä kansainvälisen kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi. Kirjoittajat pohtivat aineistonsa perusteella nopean ja määrätietoisen opiskelun merkitystä kilpailuteki-

jänä työmarkkinoille sijoittumisessa, ja suhteuttavat samalla tuloksiaan professio-generalisti-tutkintojakoon. Tulosten perusteella pitkä opiskeluaika ei näytä parantavan opiskelijan kilpailuasemaa työmarkkinoilla generalistisilla sen paremmin kuin professiotutkinnonkaan aloilla. Nopeasti valmistuneet näyttävät myös menestyneen opinnoissaan paremmin, kuin hitaasti valmistuneet. Työpaikoista kilpailtaessa nopea valmistuminen saattaaakin erityisesti generalistien osalta toimia erottavana tekijänä, kun työnantajat yrittävät ymmärtää tutkintojen sisältämää osaamista.

Hannu Perho tuo artikkelissaan *Hakijoiden ammatillisen suuntautumisen ja piirteiden sekä luokanopettajavalintojen yhteydet opettajana pysymiseen, valintatyytyväisyyteen ja työn imuun* esille luokanopettajakoulutuksen kilvoittelun taustatekijöitä tutkimuksella, joka kohdistuu ammatilliseen suuntautumiseen ja alalla pysymiseen. Tutkimus kohdistuu yhdessä yliopistossa luokanopettajiksi valmistuneisiin 22–23 vuotta opintojen aloittamisen jälkeen. Naisilla valintatyytyväisyyttä ennustivat erityisesti sisäiset motiivit, sosiaalinen suuntautuminen ja kasvatuskiinnostus; miehillä tilanne oli monimutkaisempi. Naisilla työolojen parantaminen esimerkiksi resursseja lisäämällä ja kilpailuilmapiiriä keventämällä saattaisikin lisätä tyytyväisyyttä ja työn imua. Kohderyhmänä oleville luokanopettajille kilpailu näyttytyy erityisesti pääsykoekarsinnoissa ja 90-luvun puoliväliin asti ulottuneissa opetustaidon arvosanakamppailuissa.

Lähteet

- Becher, T. & Trowler, P. 2001. *Academic tribes and territories*. 2nd revised edition. Buckingham: Society for Research into Higher Education.
- Clark, B. R. 1998. *Creating entrepreneurial universities. Organizational pathways of transformation*. Oxford: Pergamon.
- Dill, D. 1982. The structure of the academic profession: Towards a definition of ethical issues. *The Journal of Higher Education* 53 (3), 255–267.
- Kogan, M. & Teichler, U. (toim.) 2007. *Key challenges to the academic profession*. UNESCO Forum on Higher Education Research and Knowledge. Werkstattberichte 65. Kassel: INCHER.
- Light, D. 1974. The structure of the academic profession. *Sociology of Education* 47 (1), 2–28.
- Maassen, P. & Olsen, J. 2007. *University dynamics and European integration*. Dordrecht: Springer.
- Neave, G. 2000. Universities' responsibility to society: An historical exploitation of an enduring issue. Teoksessa G. Neave (toim.) *The universities' responsibilities to society: International perspectives*. Oxford: Pergamon.

- OPM. 2007. Tutkijanuratyöryhmän loppuraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:13. Helsinki: Opetusministeriö.
- Rothblatt, S. 1997. The modern university and its discontents. Cambridge: Cambridge University Press.
- Suomen kielen perussanakirja 2004. Helsinki: Edita.